Małgorzata Magdalena HYBKA

OPODATKOWANIE DOCHODÓW ZE STOSUNKU PRACY W REPUBLICE FEDERALNEJ NIEMIEC

Kształtowanie zasad i wysokości opodatkowania dochodów ze stosunku pracy stanowi jeden z ważnych instrumentów oddziaływania na rynek pracy. W państwach Unii Europejskiej na dochody te nakładane są stosunkowo wysokie ciężary fiskalne. Sięgają one w niektórych krajach Unii około 40% kwoty średniego nominalnego wynagrodzenia brutto pracownika[1]. Z tej przyczyny od kilku lat jednym z priorytetowych zadań polityki fiskalnej tych krajów jest obniżenie opodatkowania dochodów ze stosunku pracy i innych ciężarów nakładanych na tę pracę w celu obniżenia jej kosztów, a tym samym ograniczenia skali bezrobocia[2]. Z drugiej jednak strony, wpływy pochodzące z opodatkowania dochodów ze stosunku pracy są na ogół bardzo istotnym źródłem dochodów budżetowych[3]. Łączne dochody z tytułu podatków i składek ubezpieczenia społecznego przekraczają w większości krajów Unii 45% ogółu wpływów z tytułu podatków i opłat publicznych.

---

[1] Chodzi tutaj przede wszystkim o takie kraje jak Dania, Niemcy i Belgia. W Niemczech do wysokiego obciążenia czynnika pracy przyczyniają się prawie w równym stopniu podatki i składki ubezpieczenia społecznego. Zob. *Taxing wages, Income tax, social security contributions and cash family benefits 2001-2002,* OECD Publications, Paris 2003, s. 12-14.

[2] Wpływ wysokości ciężarów fiskalnych nakładanych na dochody ze stosunku pracy na poziom zatrudnienia w danym kraju jest różnie oceniany przez różnych autorów. Zdaniem niektórych z nich trudno zmierzyć bezpośredni związek między opodatkowaniem czynnika pracy i stopą bezrobocia, jednak długookresowe badania pozwalają stwierdzić, że zwiększenie ciężarów fiskalnych nakładanych na dochody z pracy skutkuje na ogół wzrostem stopy bezrobocia (por. A. Arpaia, G. Carone, *Do labour taxes (and their composition) affect wages in the short and the long run* ? ECFIN Publications, European Commission, Brussels 2004, s. 12-16). Należy przy tym zauważyć, że wysokość opodatkowania jest jednak tylko jednym z wielu czynników, wpływających bezpośrednio na koszty pracy. Zob. S. Nickell, *Employment and taxes,* London School of Economics, Working Paper, London 2003, s. 10-15.

[3] http://epp.eurostat.cec.eu.int (01.02.2004 r.).

W Niemczech, poza liniowo-progresywnym podatkiem dochodowym, określanym ze względu na swoją zaliczkową formę mianem podatku od wynagrodzeń, pracobiorcy opłacają składkę ubezpieczenia społecznego i dodatek solidarnościowy. Ich obciążenie daninami publicznymi jest zatem relatywnie wysokie[4].

Opodatkowanie dochodów ze stosunku pracy w Niemczech znacznie różni się od ich opodatkowania w Polsce. Niemiecki podatek dochodowy od osób fizycznych jest bowiem podatkiem o wysokim stopniu personalizacji, gdyż dąży się w nim do dostosowania ciężaru podatkowego do indywidualnej zdolności podatkowej podatników. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie, jak ta zdolność jest określana w przypadku niemieckich podatników, uzyskujących dochód ze stosunku pracy. W związku z tym zostały w nim scharakteryzowane podstawowe elementy techniki podatkowej podatku dochodowego od osób fizycznych z uwzględnieniem specyfiki powyższej grupy podatników.

1. Rodzaje przychodów ze stosunku pracy

Przychody ze stosunku pracy są w Niemczech jednym z siedmiu źródeł przychodów, wymienionych w art. 2 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych[5], jako przychody podlegające opodatkowaniu. Uzyskuje je osoba, określana mianem pracobiorcy, która[6]:

– otrzymuje wynagrodzenie z tytułu trwającego aktualnie stosunku pracy,
– otrzymuje wynagrodzenie z tytułu wcześniej istniejącego stosunku pracy,
– jest sukcesorem prawnym wyżej wymienionych osób.

Stosunek pracy istnieje, jeżeli pracobiorca zobowiązany jest na podstawie umowy do wykonywania pracy zgodnie ze wskazówkami i zaleceniami pracodawcy. Jako cechy charakterystyczne stosunku pracy wymienia się między innymi: brak ryzyka działalności, uregulowany czas pracy i prawo do urlopu[7].

---

[4] Wysokość obciążenia pracobiorcy podatkiem dochodowym od osób fizycznych jest w znacznym stopniu uzależniona od tego, czy jest on osobą bezdzietną, czy też posiadającą dzieci. W przypadku osób bezdzietnych Niemcy znajdują się na drugim miejscu po Belgii wśród wszystkich krajów OECD pod względem wysokości ciężarów podatkowych nakładanych na dochody ze stosunku pracy. Zob. *Lohnsteuer und Sozialabgaben auf Arbeitnehmer – Einkommen im internationalen Vergleich*, BMF, Bonn 2004, s. 4-8.

[5] *Einkommensteuergesetz vom 19 Oktober 2002* (*BGBl. I S. 4210*).

[6] Artykuł 1 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego o podatku od wynagrodzeń *(Lohnsteuer – Durchführungsverordnung vom 16 Juni 1949 (BGBl. 1849,157). Neugefasst durch Bek. von 10.10.89, zuletzt geändert durch Art. G v.05.07.04, I.1427).*

[7] Szerzej na ten temat pisze: W. Jakob, *Einkommensteuerrecht*, cz. 2, Akademische Schriften, Universität Augsburg, Augsburg 2005, s. 11-12.

Do przychodów ze stosunku pracy zalicza się zarówno korzyści o charakterze pieniężnym, jak i pobory w naturze (np. deputaty). Należą do nich wynagrodzenia, pensje, gratyfikacje, tantiemy, a także kwoty pieniężne wypłacane studentom przez przyszłych pracodawców, dodatki za pracę w szkodliwych warunkach, dodatki chorobowe, rekompensaty za niewykorzystany urlop, napiwki (powyżej określonej ustawowo kwoty), korzyści wynikające z kredytów preferencyjnych udzielanych pracobiorcy przez pracodawcę oraz wydatki pracodawcy na zapewnienie przyszłych warunków bytowych pracownika[8]. Do przychodów tych zalicza się także korzyść, wynikającą z wykorzystywania dla celów prywatnych samochodu służbowego, pozostawionego do dyspozycji podatnika przez pracodawcę[9]. Artykuł 19 ust. 1, pkt 2 wspomnianej ustawy zalicza także do powyższych przychodów: renty wdowie i sieroce, renty inwalidzkie, kwoty pieniężne uzyskane z tytułu utraty zdolności do pracy oraz osiągnięcia określonego wieku.

Do przychodów ze stosunku pracy nie zalicza się natomiast następujących świadczeń:

- świadczeń służących dokształcaniu i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych pracownika, jeżeli ich wypłacenie służy ogólnie pojętemu interesowi pracodawcy,
- dodatków za pracę w godzinach nocnych i w dni ustawowo wolne od pracy do wysokości nieprzekraczającej określonych ustawowo kwot[10],
- rabatów udzielonych pracownikom przez pracodawcę, jeżeli nie przekraczają one rocznie kwoty 1224 euro,
- napiwków nieprzekraczających rocznie kwoty 1224 euro,
- dodatków wypłacanych przez pracodawcę na organizację imprez zakładowych nieprzekraczających kwoty 110 euro,
- świadczeń rzeczowych o wartości nieprzekraczającej 50 euro (takich jak otrzymane kwiaty, słodycze, książki).

2. Koszty uzyskania przychodów

Przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych przewidują możliwość potrącenia od przychodów ze stosunku pracy kosztów ich uzyskania. Uwa-

[8] E. Rick, K. Martin, M. Kussmann, H. Beckermann, *Lehrbuch der Einkommensteuer*, Neue Wirtschaftbriefe, Berlin 1999, s. 616.

[9] W tej sytuacji wysokość przychodu można określić dwoma metodami: ryczałtową lub poprzez określenie rzeczywistej wartości korzyści na podstawie prowadzonej ewidencji uwzględniającej stopień wykorzystania tego pojazdu dla celów prywatnych.

[10] J. Giloy, *Steuerfreiheit von Zuschlägen für Sontags-, Freitags- oder Nachtarbeit,* NWB-Zeitschrift für Steuer und Wirtschaftsrecht Nr. 9, Berlin 2004, s. 607.

ża się za nie wszelkie wydatki, służące pozyskaniu, zabezpieczeniu i utrzymaniu przychodów[11]. Jako koszty uzyskania przychodów nie mogą zostać odliczone następujące wydatki podatnika o charakterze prywatnym:

- związane z prowadzeniem przez podatnika gospodarstwa domowego i zapewnieniem utrzymania członkom jego rodziny,
- związane ze świadczeniami, do których wypłacania zobowiązany jest podatnik na podstawie przepisów prawa (chodzi tutaj np. o alimenty na rzecz dzieci),
- kary pieniężne i wydatki o podobnym charakterze,
- związane z regulowaniem zobowiązań podatkowych,
- dobrowolne darowizny na dowolne cele.

Podatnikom – przy ustalaniu kosztów uzyskania przychodów ze stosunku pracy - przysługuje prawo wyboru jednej z opcji:

- potrącenie zryczałtowanych kosztów w wysokości 920 euro rocznie (potrącenie tej kwoty przysługuje podatnikowi w całości nawet wtedy, gdy przepracował on tylko część roku podatkowego i poniesione koszty uzyskania przychodów są mniejsze od tej kwoty lub gdy podatnik nie poniósł żadnych kosztów tego rodzaju),
- odliczenie kosztów uzyskania przychodów w wysokości faktycznie poniesionej, udokumentowanej rachunkami.

Generalnie za koszty uzyskania przychodów nie uznaje się wydatków o charakterze prywatnym, jednak przepisy prawa przewidują w tej kwestii wyjątki. Podatnik może odliczać koszty tego rodzaju jako koszty uzyskania przychodów, jeżeli:

- cel ich poniesienia ma charakter wyłącznie zawodowy,
- ich poniesienie służy zarówno celom zawodowym, jak i prywatnym, możliwe jest jednak precyzyjne określenie wskaźnika udziału w realizacji tych dwóch celów.

Do kosztów uzyskania przychodów ze stosunku pracy przepisy podatkowe zaliczają w szczególności następujące wydatki, które w całości lub części nie podlegały pokryciu przez pracodawcę:

1) Wydatki pracobiorcy na dojazdy z miejsca zamieszkania do miejsca zatrudnienia. Gdy pracownik dojeżdża prywatnym środkiem transportu, przysługują mu następujące kwoty ryczałtowe na 1 km odległości[12]:

– jeżeli używa w powyższym celu samochodu osobowego – 0,30 euro,

[11] Wydatki służące zabezpieczeniu przychodów ponoszone są w celu przeciwdziałania powstaniu straty z danego źródła przychodów, a wydatki służące utrzymaniu przychodów powinny służyć zapewnieniu ciągłości uzyskiwania przychodów z danego źródła.

[12] J. Ramb, *Die neue Entfernungspauschale, Darstellung der Neu- im Vergleich zur Altregelung mit Fallbeispielen,* Steuer und Studium Nr. 7, Berlin 2001, s. 350.

– jeżeli używa do tego celu motocykla – 0,13 euro,
– jeżeli używa do tego celu motoroweru – 0,08 euro,
– jeżeli używa do tego celu roweru – 0,05 euro.

Zgodnie z wyrokiem Federalnego Sądu Finansowego z dnia 13 listopada 1971 roku poza tymi kwotami podatnik ma prawo do odliczenia kosztów o wyjątkowym charakterze, związanych z użytkowaniem pojazdu do omawianych celów[13]. Należą do nich również koszty związane z wyrównaniem strat, spowodowanych wypadkiem w trakcie przejazdu z miejsca zamieszkania do miejsca zatrudnienia lub odwrotnie, które nie znalazły pokrycia w wypłaconym odszkodowaniu.

2) Wydatki na zakup i konserwacje środków pracy, na przykład narzędzi roboczych, typowego ubrania roboczego, literatury fachowej. Możliwość odliczenia wydatków tego typu zależy od charakteru wykonywanego zawodu. Odliczeniu podlegać mogą tylko wydatki, których poniesienie było zasadne z punktu widzenia wykonywanego zawodu. Duże znaczenie w tej kwestii odgrywają wyroki Federalnego Sądu Finansowego. Na przykład:
– wydatek związany z zakupem encyklopedii nie stanowi, nawet dla nauczyciela, kosztów uzyskania przychodów (wyrok Federalnego Sądu Finansowego z dnia 19 października 1970 roku)[14],
– wydatek związany z zakupem dzieła sztuki jako elementu wyposażenia pomieszczenia służącego wykonywaniu pracy zawodowej nie stanowi kosztu uzyskania przychodu (wyrok Federalnego Sądu Finansowego z dnia 12 marca 1993 roku)[15].

Jako koszty tego rodzaju mogą zostać potrącone wydatki na zakup komputera. Możliwe jest to jednak tylko wtedy, gdy komputer ten użytkowany jest wyłącznie w celach związanych z pracą zawodową[16]. Za komputer używany tylko w celach związanych z pracą zawodową uznaje się komputer, stojący w miejscu wykonywania pracy. Zakłada się, że komputer służy w znaczącym stopniu celom prywatnym podatnika, jeżeli wyposażony jest w programy niezwiązane z charakterem pracy podatnika (np. gry komputerowe).

Do kosztów uzyskania przychodów zalicza się między innymi koszty zakupu, czyszczenia i utrzymania ubrania roboczego, jeżeli z obiektywnego punktu widzenia może być ono wykorzystane jedynie w trakcie wykonywania pracy. Ryczałtowa wysokość odliczeń z tego tytułu wynosi 110 euro rocznie. Wydatki

[13] BFH - Urteil vom 13.11.1970 - BStBl 1971, cz. 2, s. 101.
[14] BFH - Urteil vom 19.10.1970 - BStBl 1971, cz. 2, s. 17.
[15] BFH - Urteil vom 12.03.1993 - BStBl 1993, cz. 2, s. 506.
[16] Wyrok Federalnego Sądu Finansowego z dnia 15 stycznia 1993 roku, BFH - Urteil vom 15.01.1993 - BStBl 1993, cz. 2, s. 348.

na zakup ubrania, które może być używane zarówno w celach prywatnych, jak i zawodowych, mogą zostać odliczone jako koszty, jeżeli ze względu:

- na specyficzny charakter pracy użytkowanie go w celach prywatnych jest raczej mało prawdopodobne,
- na wykonywanie pracy określonego typu podlega bardzo szybkiemu zużyciu[17].

Wydatki związane z zakupem środków trwałych mogą zostać odliczone jako koszty uzyskania przychodu w roku ich nabycia tylko wtedy, gdy ich wartość nie przekracza 410 euro. W przeciwnym razie mają zastosowanie przepisy o potrącaniu odpisów amortyzacyjnych ujęte w art. 7 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (okres, przez który mogą być dokonywane odpisy amortyzacyjne, w przypadku zastosowania metody liniowej, dla niektórych środków trwałych prezentuje poniższa tabela).

Przewidywany okres użytkowania niektórych środków trwałych przy dokonywaniu odpisów amortyzacyjnych metodą liniową

Nazwa środka trwałego	Przewidywany okres użytkowania w latach
Telefon komórkowy	5
Meble biurowe	13
Komputer, laptop	3
Faks	6
Kopiarka	7
Samochód osobowy	6
Drukarka, skaner	3

Źródło: *AfA-Tabelle für die allgemein verwendbaren Anlagegüter*, BMF, Bonn 2004, s. 2-3.

3) Wydatki pracobiorcy ponoszone w związku z koniecznością prowadzenia podwójnego gospodarstwa domowego. Jako koszt uzyskania przychodów są uznawane w rozpatrywanym przypadku między innymi następujące wydatki[18]:

- koszty przeprowadzki,
- wydatki na dojazd i powrót do miejsca drugiego zamieszkania oraz dojazd do domu rodzinnego raz w tygodniu,

[17] Na przykład za typowe ubranie robocze, pomimo że może być używane do celów prywatnych, uznaje się, w przypadku kelnera – czarne ubranie, w przypadku kelnerki – czarną spódniczkę.

[18] V. Walter, J. Hottmann, *Lohnsteuer*, Schäffer - Poeschel, Stuttgart 2003, s. 136.

– koszty wyżywienia w wysokości 24 euro za dzień (tylko za trzy miesiące w każdym roku podatkowym),
– dodatkowe koszty zakwaterowania, takie jak czynsz, koszty sprzątania, ogrzewania.

Odliczenie wspomnianych kosztów dotyczy zasadniczo osób, pozostających w związku małżeńskim. Osoby samotne mogą odliczać wyżej wymienione wydatki tylko przez pierwsze trzy miesiące posiadania drugiego mieszkania. Odliczanie tych wydatków jest możliwe także w terminie późniejszym, jeżeli osoby te:
– nie mogą znaleźć w miejscu zatrudnienia odpowiedniego mieszkania,
– kształcą się,
– są zatrudnione w danym miejscu na stosunkowo krótki okres (np. na podstawie umowy o pracę na czas określony).

4) Wydatki z tytułu użytkowania pokoju do pracy wynajętego lub zorganizowanego w miejscu zamieszkania. Odliczeniu z tego tytułu podlegają wydatki na wyposażenie tego pomieszczenia w całości tylko wtedy, gdy podatnik nie posiada do swojej dyspozycji innego pomieszczenia w zatrudniającym go przedsiębiorstwie[19]. W przeciwnym razie możliwość odliczenia tych kosztów ograniczona została do kwoty 1250 euro rocznie. Wydatki te powinny być udokumentowane rachunkami, bez takiego udokumentowania podatnik z powyższego tytułu może potrącić rocznie jedynie kwotę 110 euro. Odliczeniu podlegają między innymi wydatki poniesione na wyposażenie, czynsz, naprawy.

5) Wydatki związane z podróżami służbowymi[20]. Koszty te mogą być odliczane za pierwsze trzy miesiące trwania podróży tego typu. Odliczeniu z tego tytułu mogą podlegać: koszty zakwaterowania, wyżywienia, dojazdu i dodatkowe koszty podróży służbowej. W przypadku kosztów dojazdu podatnikowi przysługuje prawo wyboru między odliczeniem rzeczywistych kosztów a odliczeniem ryczałtowych kwot, których wysokość równa się ryczałtowym kwotom odliczenia wydatków pracobiorcy na dojazdy z miejsca zamieszkania do miejsca zatrudnienia.

6) Wydatki związane z przeprowadzką z przyczyn zawodowych. Za przyczyny te uznaje się:

[19] S. Schönwald, *Aufwendungen für ein häusliches Arbeitszimmer*, Steuer und Studium Nr. 3, Berlin 2005, s. 147; M. Seifert, *Neue BFH-Rechtsprechung zum häuslichen Arbeitszimmer*, Steuern und Bilanzen Nr. 12, Berlin 2003, s. 529.

[20] Zgodnie z wyrokiem Federalnego Sądu Finansowego z dnia 25 maja 1992 roku jako koszty uzyskania przychodu tego typu mogą zostać odliczone także wydatki poniesione przez podatnika ze względu na kradzież środka transportu podczas podróży służbowej. BFH - Urteil vom 25.05.1992 - BStBl 1993, cz. 2, s. 44.

- przeprowadzkę, w rezultacie której następuje znaczne zmniejszenie odległości między miejscem zamieszkania i miejscem zatrudnienia[21],
- przeprowadzkę do mieszkania służbowego,
- przeprowadzkę, w rezultacie której podatnik rezygnuje z prowadzenia podwójnego gospodarstwa domowego.

Odliczeniu z tego tytułu mogą podlegać między innymi następujące koszty:

- transportu wyposażenia,
- opłaty maklerskie,
- wydatki na zakup niezbędnych urządzeń (np. kuchenki gazowej, jeżeli w dotychczasowym mieszkaniu używano piecyka na prąd),
- dojazdów związanych z przygotowaniem przeprowadzki,
- utracona wartość czynszu opłaconego z góry za mieszkanie w dotychczasowym miejscu pobytu.

7) Wydatki na dokształcanie w ramach wyuczonego zawodu. Stanowią one koszt uzyskania przychodów tylko wtedy, gdy celem ich poniesienia jest poszerzenie zakresu wiedzy, umiejętności zawodowych lub zdobycie dodatkowych kwalifikacji, których posiadanie jest niezbędne ze względu na zmianę uwarunkowań, postęp technologiczny, rosnące wymagania pracodawcy[22].

8) Kwoty pieniężne wpłacane do związków zawodowych. Do kosztów tych należą opłaty z tytułu wstąpienia do związku zawodowego, składki członkowskie oraz inne opłaty specjalne. Odliczeniu z tego tytułu nie podlegają wpłaty do związków realizujących cele polityczne.

9) Koszty rozmów telefonicznych. W przypadku odliczania kosztów tego rodzaju podatnik ma do wyboru odliczenie rzeczywistych kosztów na podstawie prowadzonego rejestru rozmów, w którym ujęte są: dzień, godzina, czas rozmowy, rozmówca, opłata za rozmowę lub odliczenie ryczałtu w wysokości 20% kwoty rachunku, nie więcej jednak niż 20 euro miesięcznie.

3. Ulgi podatkowe

Podatnicy w Niemczech, niezależnie od źródła przychodu, z którego uzyskują dochód, mają prawo do odliczenia od dochodu wiele ulg podatkowych. Przepisy ustawy dzielą je na trzy następujące kategorie:

[21] Za znaczne zmniejszenie odległości uznaje się takie jej zmniejszenie, które umożliwia skrócenie czasu dojazdu pracownika do miejsca zatrudnienia o jedną godzinę. Zob. wyrok Federalnego Sądu Finansowego z dnia 22 stycznia 1991 roku, BFH - Urteil vom 22.01.1991 - BStBl 1992, cz. 2, s. 494.

[22] J. Hegemann, T. Querbach, *Aufwendungen für Massnahmen zur Fortbildung als Werbungskosten,* Steuer und Studium Nr. 10, Berlin 2003, s. 520.

– nadzwyczajne obciążenia finansowe,
– wydatki nadzwyczajne,
– ulgi prorodzinne.

Zgodnie z przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, w sytuacji gdy podatnik zmuszony jest do ponoszenia wydatków, przekraczających przeciętne wydatki większości podatników, należących do tego samego przedziału dochodów, posiadających podobny stan majątkowy oraz tę samą liczbę dzieci na utrzymaniu, przysługuje mu prawo do ich odliczenia. Wydatki tego typu określane są mianem nadzwyczajnych obciążeń finansowych. Ich odliczenie jest dopuszczalne jednak tylko wtedy, gdy nie istniała możliwość uniknięcia danego wydatku z przyczyn wynikających choćby z przepisów prawa lub zwyczaju. W przypadku większości tych obciążeń podatnik musi jednak partycypować w nieznacznym stopniu w ciężarze tych wydatków, odliczeniu podlega bowiem pewien znaczny ich odsetek, a nie całość. Udział własny podatnika we wspomnianych obciążeniach wynosi od 1 do 7% w zależności od wysokości jego dochodu, liczby dzieci na utrzymaniu lub liczby członków rodziny podatnika.

Do nadzwyczajnych obciążeń należą wydatki podatnika między innymi z następujących tytułów: niepełnosprawności, rozwodu, zakupu lekarstw i zapewnienia opieki nad osobami starszymi, urodzenia dziecka, zakwaterowania dziecka w internacie, pobytu w szpitalu, walki z nałogiem alkoholowym, ponownego nabycia składników majątku, które uległy zniszczeniu w wyniku pożaru, powodzi lub wybuchu.

Odliczeniu od dochodu podlegają również niektóre prywatne wydatki podatnika. Są to tak zwane wydatki nadzwyczajne, których zakres określony jest dokładnie w omawianej ustawie[23]. Za wydatki nadzwyczajne uznaje ona wydatki poniesione przez osobę fizyczną, jeżeli nie może ich zaliczyć do kosztów uzyskania przychodu ani do kosztów działalności przedsiębiorstwa.

Wydatki nadzwyczajne można podzielić na trzy kategorie:
– wydatki służące zabezpieczeniu przyszłości podatnika (o charakterze zaopatrzeniowym), które podlegają odliczeniu tylko do pewnej wysokości,
– wydatki służące innym celom niż zabezpieczenie przyszłości podatnika, które są odliczane w całości, gdyż ustawa o podatku dochodowym nie wprowadza w ich przypadku ograniczeń kwotowych, na przykład koszty doradztwa podatkowego, trwałe ciężary, podatek kościelny,
– wydatki służące innym celom niż zabezpieczenie przyszłości podatnika, w przypadku których ustawodawca określił maksymalne kwoty, mogące podlegać odliczeniu, na przykład wydatki na kształcenie zawodowe podatnika, darowizny.

[23] Na temat wydatków nadzwyczajnych piszą: H. Stuber, A. Oppolzer, *Anleitung zur Einkommensteuererklärung 2004,* Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2004, s. 36.

Do wydatków nadzwyczajnych należą następujące wydatki podatnika, wymienione w art. 10 ustawy o podatku dochodowym:

- składki z tytułu niektórych umów ubezpieczenia,
- renty i inne trwałe ciężary,
- świadczenia na utrzymanie współmałżonki(a), z którą(ym) podatnik pozostaje w separacji lub jest rozwiedziony,
- zapłacony podatek kościelny,
- koszty doradztwa podatkowego,
- wydatki na kształcenie zawodowe lub dokształcanie w ramach innego niż wyuczony zawód,
- kwoty płacone na kształcenie dziecka w tzw. szkołach zastępczych i uzupełniających,
- darowizny na cele uprzywilejowane podatkowo i składki członkowskie.

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych stanowi, że odliczenie powyższych wydatków może nastąpić wyłącznie w tym roku podatkowym, w którym zostały faktycznie poniesione. W przypadku wydatków, które mogą być odliczone w całości, ustawa określa kwotę ryczałtową w wysokości 36 euro, która może zostać odliczona z ich tytułu, w sytuacji gdy podatnik nie posiada dokumentów potwierdzających poniesienie wspomnianych wydatków w wysokości większej niż wymieniona kwota ryczałtowa. Przy wspólnym rozliczaniu się małżonków kwota ta podlega podwojeniu do 72 euro.

Posiadanie dzieci ma w niemieckim prawie podatkowym istotny wpływ na wysokość podatku dochodowego od osób fizycznych, płaconego przez osoby je wychowujące. Łagodniejsze opodatkowanie dochodów, w przypadku tych osób, związane jest z dążeniem do zapewnienia rodzinom o takim samym dochodzie takiego samego standardu życia, niezależnie od liczby posiadanych dzieci. Wspomnianym podatnikom przysługuje:

- prawo do odliczenia ulgi podatkowej dla osób samotnie wychowujących dzieci,
- prawo do odliczenia kwoty wolnej z tytułu posiadania dziecka (dzieci),
- prawo do odliczenia kwoty wolnej dla zapewnienia dziecku opieki, wychowania i wykształcenia,
- zasiłek na dzieci stanowiący alternatywę do pierwszych dwóch punktów.

Zgodnie z art. 24b ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych podatnik zamieszkujący w gospodarstwie domowym z niepełnoletnim dzieckiem ma prawo do odliczenia ulgi podatkowej dla osób samotnie wychowujących dzieci. Warunkiem odliczenia jest zameldowanie dziecka pod wspólnym adresem z podatnikiem, korzystającym z omawianej ulgi. Prawo do jej odliczenia nie przysługuje w sytuacji, gdy we wspomnianym gospodarstwie domowym zamieszkuje jeszcze inna osoba dorosła, uzyskująca dochody lub gdy podatnik rozlicza się łącznie ze współmałżonkiem. Wysokość wspomnianej ulgi wynosi

1308 euro rocznie. Jej celem jest zrównanie sytuacji finansowej, wynikającej z obciążenia podatkiem dochodowym osób samotnie wychowujących dzieci z małżonkami rozliczającymi wspólnie swoje dochody.

Wsparcie dla rodzin posiadających dzieci realizowane jest w Niemczech w przeważającym stopniu za pomocą zasiłku na dzieci, który – gdy dochody podatnika są wystarczające – jest potrącany od dochodu do opodatkowania. Prawo do zasiłku przysługuje na dany miesiąc tylko jednemu podatnikowi. Gdy dochody podatnika nie są wystarczające dla odliczenia zasiłku, wypłacany jest on przez Kasę Rodzinną Krajowego Urzędu Zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnionych w instytucjach publicznoprawnych, którym to osobom zasiłek wypłacany jest przez te instytucje[24]. Miesięczny zasiłek w roku 2005 wynosił:

– w przypadku posiadania jednego, dwójki i trójki dzieci – 154 euro na jedno dziecko,
– w przypadku posiadania czwórki i więcej dzieci – 179 euro na każde dziecko,

Zasiłek przysługuje także na te dzieci, które przekroczyły wiek 18 lat, pod warunkiem że własne dochody dziecka nie przekraczają kwoty 7680 euro rocznie.

Zamiast zasiłku na dziecko, korzystniejsze dla podatnika może okazać się odliczenie kwoty wolnej z tytułu posiadania dziecka (dzieci). Fakt ten sprawdza urząd skarbowy na podstawie danych, będących w jego dyspozycji, i informuje podatnika, która z opcji jest dla niego optymalna. Przy przyznawaniu tej kwoty bierze się pod uwagę dzieci, które nie ukończyły jeszcze 18 roku życia. Kwota ta przysługuje również w wyjątkowych sytuacjach na dziecko, które ukończyło już 18 rok życia. Wysokość rocznej kwoty wolnej od opodatkowania z tytułu posiadania dziecka wynosi 3648 euro. W przypadku gdy rodzice są rozwiedzeni lub żyją w separacji, każdemu z nich przysługuje prawo do połowy wartości kwoty wolnej od opodatkowania z tytułu posiadania dziecka. Prawo do kwoty wolnej może zostać przeniesione także na dziadków danego dziecka (dzieci), jeżeli przyjęli je do własnego gospodarstwa domowego i łożą środki na jego utrzymanie.

Od 2002 roku podatnicy, poza kwotą wolną z tytułu posiadania dziecka (dzieci), mogą odliczać od dochodu przed jego opodatkowaniem także kwotę wolną dla zapewnienia dziecku opieki, wychowania i wykształcenia. Wysokość tej kwoty w roku 2005 wynosiła 2160 euro[25].

---

[24] A. Rosenschon, *Familienförderung in Deutschland – eine Bestandsaufnahme*, Institut für Weltwirtschaft, Kiel 2001, s. 8.

[25] Na temat ulg w podatku dochodowym od osób fizycznych w Niemczech zob. M. M. Hybka, *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych w RFN*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, rozdz. I, pkt 3, 4 i 7.

4. Wysokość podatku i zasady jego uiszczania

W sytuacji uzyskiwania przez podatnika przychodów ze stosunku pracy na pracodawcy ciąży, zgodnie z art. 38 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, obowiązek potrącenia i odprowadzenia do urzędu skarbowego zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych w imieniu pracobiorcy[26]. Przy określaniu wysokości zaliczki uwzględnia się przynależność podatnika do danej klasy podatkowej, wysokość dochodów i przysługujących podatnikowi kwot wolnych.

Artykuł 38b ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych przewiduje podział podatników, płacących zaliczkę na podatek dochodowy z tytułu uzyskiwanych przychodów ze stosunku pracy na sześć klas podatkowych. Podział ten służy ułatwieniu określenia wysokości zaliczki na podatek. Wspomniany artykuł wymienia następujące klasy podatkowe[27]:

- Klasę I, do której należą podatnicy:
  - niezamężni,
  - zamężni, wdowcy lub rozwiedzeni niespełniający warunków przynależności do klasy III i IV.
- Klasę II, do której należą podatnicy, którzy zgodnie z art. 32 omawianej ustawy uprawnieni są do potrącenia kwoty wolnej z tytułu prowadzenia samodzielnego gospodarstwa domowego.
- Klasę III, do której należą podatnicy:
  - zamężni, niebędący w separacji, w przypadku gdy obydwoje małżonkowie objęci są nieograniczonym obowiązkiem podatkowym i jeden ze współmałżonków nie uzyskuje dochodów ze stosunku pracy lub jeden ze współmałżonków, na wniosek obydwu małżonków, należy do V klasy podatkowej,
  - owdowiali, jeżeli przed śmiercią małżonka obydwoje małżonkowie objęci byli nieograniczonym obowiązkiem podatkowym i nie byli w separacji (prawo do wyboru tej klasy podatkowej przysługuje podatnikowi tylko w roku następującym po roku, w którym nastąpiła śmierć współmałżonka),
  - rozwiedzeni w roku podatkowym, w którym ustało małżeństwo, jeżeli:
    a) w roku poprzedzającym rozwód obydwoje małżonkowie objęci byli nieograniczonym obowiązkiem podatkowym i nie byli w separacji,
    b) jeden z małżonków zawarł ponownie związek małżeński i jego nowy małżonek objęty jest nieograniczonym obowiązkiem podatkowym oraz jeżeli małżonkowie nie są w separacji.

[26] W. Hartz, J. Meessen, *Lohnsteuer ABC-Führer,* Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2004, s. 541.

[27] *Ratgeber für Lohnsteuerzahler 2005,* BMF, Bonn 2005, s. 6-10.

- Klasę IV, do której należą małżonkowie, niebędący w separacji, w przypadku gdy obydwoje objęci są nieograniczonym obowiązkiem podatkowym i uzyskują dochody ze stosunku pracy.
- Klasę V, do której należą podatnicy, spełniający warunki przynależności do IV klasy podatkowej, jeżeli jeden ze współmałżonków na wspólny wniosek małżonków należy do III klasy podatkowej.
- Klasę VI, do której należą podatnicy, uzyskujący dochody z więcej niż jednego stosunku pracy z różnymi pracodawcami.

Przepisy prawne przewidują w niektórych wypadkach możliwość wyboru korzystniejszej dla podatnika klasy podatkowej. Wybór ten ułatwiają publikowane corocznie przez Ministerstwo Finansów wytyczne dotyczące wyboru klasy podatkowej[28]. Wybór taki przysługuje małżonkom, jeżeli obydwoje uzyskują dochody ze stosunku pracy. Mogą oni zdecydować się albo na klasy podatkowe III/V, albo IV/IV. W sytuacji wyboru klas IV/IV zakłada się, że wysokość uzyskiwanego przez małżonków dochodu jest zbliżona. Jeżeli jednak zaistniałaby znacząca różnica w wysokości zarobków między małżonkami, mogą oni oczekiwać pod koniec roku zwrotu kwot nadpłaconych. Odwrotna sytuacja występuje w przypadku małżonków, którzy dokonali wyboru klas III/V. Tacy małżonkowie mogą być zobowiązani do dokonania dopłat podatku pod koniec roku podatkowego, jeżeli okazałoby się, że wysokość dochodów obu małżonków jest zbliżona. Wynika to z faktu przeniesienia prawa do odliczenia określonych kwot wolnych z małżonka, w stosunku do którego zakłada się, że osiągnie niskie dochody, na małżonka, który najprawdopodobniej osiągnie wysokie dochody.

Potrącanie zaliczki na omawiany podatek następuje na podstawie odpowiedniej karty podatkowej. Przygotowanie i dostarczenie tej karty należy do zadań gminy, na terenie której usytuowane jest mieszkanie podatnika. Karta ta zawiera podstawowe informacje o podatniku i jego rodzinie, w tym między innymi związane z jego przynależnością do klasy podatkowej oraz liczbą dzieci na utrzymaniu. Umieszczone są na niej także dane o przysługujących podatnikowi kwotach wolnych, zniżkach i odliczeniach podatkowych. Dane te wpisuje na kartę kompetentny urząd skarbowy. Na podatniku spoczywa obowiązek przedłożenia wspomnianej karty swojemu pracodawcy. Gdy z winy podatnika karta ta nie zostanie przedłożona pracodawcy, zgodnie z art. 39 omawianej ustawy, pracodawca nalicza zaliczkę na podatek dochodowy na podstawie zasad jej naliczania dla podatnika należącego do IV klasy podatkowej[29].

[28] *Merkblatt zur Steuerklassenwahl bei Arbeitnehmer Ehegatten für das Jahr 2005*, BMF, Bonn 2004, s. 1-5.

[29] W. Zenthöfer, D. Schulze zur Wiesche, *Einkommensteuer*, Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2004, s. 1106.

Szczególne zasady określania zobowiązania podatkowego z tytułu omawianego podatku przewidziane są wtedy, gdy podatnik jest zatrudniony w niepełnym wymiarze godzin. Przepisy podatkowe uwzględniają w tej sytuacji dwie możliwości:

– opłacanie podatku na zasadach ryczałtowych,
– zwolnienie z opodatkowania.

Zgodnie z art. 40a ust. 1 pracownik zatrudniony w niepełnym wymiarze godzin opłaca podatek od wynagrodzeń w zryczałtowanej wysokości 25% wynagrodzenia za pracę, jeżeli:

– zatrudnienie ma charakter okazyjny,
– okres zatrudnienia nie przekracza 18 dni następujących kolejno po sobie,
– wynagrodzenie za jeden dzień pracy nie przekracza 62 euro lub gdy konieczność zatrudnienia pojawia się w sposób niespodziewany.

Omawiany podatek może być naliczany na wniosek pracodawcy na podstawie ryczałtu, jeżeli:

– pracodawca wypłaca dużej liczbie swoich pracobiorców poza wynagrodzeniem za pracę, dodatkowe kwoty pieniężne (np. premie, gratyfikacje), których wysokość w przypadku jednego pracobiorcy nie przekracza kwoty 1000 euro w roku kalendarzowym[30],
– w przypadku wielu pracobiorców istnieje konieczność dokonania dopłaty, ze względu na niezgodne z przepisami podatkowymi potrącenia zaliczek na omawiany podatek.

Na pracodawcy spoczywa obowiązek potrącenia zryczałtowanego podatku w wysokości 25%, jeżeli taką formę naliczania podatku wybierze pracobiorca w stosunku do niżej wymienionych wypłacanych mu świadczeń[31]:

– bezpłatnych posiłków, dodatków pieniężnych na posiłki,
– dodatków z tytułu imprez zakładowych,
– dodatków urlopowych, jeżeli nie przekraczają one kwot: 156 euro na pracobiorcę, 104 euro na jego żonę i 52 euro na każde z dzieci pracobiorcy.

W sytuacji wypłacania przez pracodawcę pracownikowi świadczeń na dojazdy pracownika do miejsca pracy, przekraczających kwoty zwolnione z opodatkowania, naliczany jest od ich wartości przekraczającej zwolnienie również podatek ryczałtowy w wysokości 15%.

Pracodawca zobowiązany jest do odprowadzenia potrąconych zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych do dziesiątego dnia następnego okresu rozliczeniowego. Okres ten jest równy w zasadzie jednemu miesiącowi kalenda-

[30] Za dużą liczbę pracobiorców uznaje się co najmniej 20 pracobiorców.

[31] W tej sytuacji pracodawca zobowiązany jest do złożenia w odpowiednim urzędzie skarbowym wniosku o przyznanie możliwości potrącania omawianego podatku w tej formie i uzyskania na to zgody wspomnianego urzędu.

rzowemu. Gdy jednak wysokość podatku od wynagrodzeń odprowadzona za poprzedni rok kalendarzowy mieściła się w granicach od 800 euro do 3000 euro, okres ten równa się jednemu kwartałowi. Jeżeli wspomniana wysokość podatku nie przekraczała kwoty 800 euro, okresem rozliczeniowym jest jeden rok kalendarzowy.

W zeznaniu rocznym, w sytuacji uzyskiwania dochodów z innych źródeł, dochody ze stosunku pracy sumowane są z innymi dochodami podatnika i od sumy dochodów obliczany jest podatek według następującej formuły podatkowej[32]:

– do 7664 euro – kwota wolna od opodatkowania,
– od 7665 euro do 12 739 euro: $(793{,}10 \cdot y + 1600) \cdot y$,
– od 12 740 euro do 52 151 euro: $(265{,}78 \cdot z + 2405) \cdot z + 1016$,
– powyżej 52 152 euro: $0{,}45 \cdot x - 8845$,

gdzie:

y – 1/10 000 różnicy między wartością podstawy opodatkowania a kwotą 7664 euro,
z – 1/10 000 różnicy między wartością podstawy opodatkowania a kwotą 12 739 euro,
x – podstawa opodatkowania.

Od obliczonego w ten sposób podatku podatnik może potrącić do określonej wysokości odliczenia od podatku, w tym przede wszystkim darowizny i składki członkowskie na partie polityczne i niezależne związki wyborcze, niektóre wydatki z tytułu zatrudniania pomocy domowej.

Przepisy prawne dotyczące opodatkowania dochodów ze stosunku pracy w Niemczech podlegały w ostatnich kilku latach modyfikacjom, których celem było nie tylko zmniejszenie ciężaru podatkowego, ale przede wszystkim uproszczenie zasad rozliczania podatku. Niemieccy podatnicy mogą składać deklaracje podatkowe nie tylko w formie tradycyjnej, lecz również za pośrednictwem internetu. Możliwość taka w przypadku uzyskiwania dochodów ze stosunku pracy istnieje jednak dopiero od 2005 roku[33].

Bibliografia

AfA-Tabelle für die allgemein verwendbaren Anlagegüter, BMF, Bonn 2004.

Arpaia A., Carone G., *Do labour taxes (and their composition) affect wages in the short and the long run*? ECFIN Publications, European Commission, Brussels 2004.

[32] Zeznanie roczne składane jest w Niemczech do 31 maja roku podatkowego następującego po roku, za który podatnik składa zeznanie.

[33] Służy temu opracowany specjalnie dla tych celów program ELSTER. Zob. *Einkommen und Lohnsteuer*, BMF, Bonn 2004, s. 60.

Einkommen und Lohnsteuer, BMF, Bonn 2004.
Giloy J., *Steuerfreiheit von Zuschlägen für Sontags-, Freitags- oder Nachtarbeit*, NWB-Zeitschrift für Steuer und Wirtschaftsrecht Nr. 9, Berlin 2004.
Hartz W., Meessen J., *Lohnsteuer ABC-Führer*, Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2004.
Hegemann J., Querbach T., *Aufwendungen für Massnahmen zur Fortbildung als Werbungskosten*, Steuer und Studium Nr. 10, Berlin 2003.
Jakob W., *Einkommensteuerrecht*, cz. 2, Akademische Schriften, Universität Augsburg, Augsburg 2005.
Lohnsteuer – Durchführungsverordnung vom 16 Juni 1949 (WiGBl. 1849,157). Neugefasst durch Bek. von 10.10.89, zuletzt geändert durch Art. G v.05.07.04, I.1427.
Lohnsteuer und Sozialabgaben auf Arbeitnehmer –Einkommen im internationalen Vergleich, BMF, Bonn 2004.
Merkblatt zur Steuerklassenwahl bei Arbeitnehmer Ehegatten für das Jahr 2005, BMF, Bonn 2004.
Nickell S., *Employment and Taxes*, London School of Economics, Working Paper, London 2003.
Ramb J., *Die neue Entfernungspauschale, Darstellung der Neu- im Vergleich zur Altregelung mit Fallbeispielen*, Steuer und Studium Nr. 7, Berlin 2001.
Ratgeber für Lohnsteuerzahler 2005, BMF, Bonn 2005.
Rick E., Martin K., Kussmann M., Beckermann H., *Lehrbuch der Einkommensteuer*, Neue Wirtschaftbriefe, Berlin 1999.
Walter V., Hottmann J., *Lohnsteuer*, Schäffer - Poeschel, Stuttgart 2003.
Rosenschon A., *Familienförderung in Deutschland – eine Bestandsaufnahme, Institut für Weltwirtschaft*, Kiel 2001.
Schönwald S., *Aufwendungen für ein häusliches Arbeitszimmer*, Steuer und Studium Nr. 3, Berlin 2005.
Seifert M., *Neue BFH-Rechtsprechung zum häuslichen Arbeitszimmer*, Steuern und Bilanzen Nr. 12 Berlin 2003.
Stuber H., Oppolzer A., *Anleitung zur Einkommensteuererklärung 2004*, Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2004.
Taxing wages, Income tax, social security contributions and cash family benefits 2001-2002, OECD Publications, Paris 2003.
Zenthöfer W., Schulze zur Wiesche D., *Einkommensteuer*, Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2004.

TAXATION OF EMPLOYMENT INCOME IN GERMANY

Summary

The article provides details of income taxation on wages and salaries in Germany. According to the art. 2 of the Income tax code, salaries and wages constitute one of the seven categories of income subject to tax. The employer is legally obliged to withhold

tax from every employee's salary and remit it to the tax office. At the end of the tax year income from employment is summed up with the others sources of income. In order to estimate taxable income tax payers can deduct wide range of tax allowances and tax reliefs. To the most important counts extraordinary costs – relating for example to illness, childbirth, divorce, special expences – for instance professional education costs, donations, church tax and child reliefs. Tax is calculated according to specyfic formulae. Apart from income tax employees in Germany are subject to church tax, social security contributions and solidarity surcharge. That is why the tax burden on employment income is relatively heigh and reaches almost 41% of gross wage earnings.

NOTY O AUTORACH

Dr hab. ALDONA ANDRZEJCZAK, prof. nadzw. AE – kierownik Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr

Dr ADAM BASZYŃSKI – adiunkt w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową

Dr MACIEJ CIEŚLUKOWSKI – adiunkt w Katedrze Finansów Publicznych

Prof. dr hab. ANDRZEJ CZYŻEWSKI – kierownik Katedry Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej

Dr hab. ELŻBIETA GOŁATA – adiunkt w Katedrze Statystyki

Dr Małgorzata MAGDALENA HYBKA – adiunkt w Katedrze Finansów Publicznych

Prof. dr hab. HENRYK JANUSZEK – kierownik Katedry Socjologii i Filozofii

Dr hab. WACŁAW JARMOŁOWICZ prof. nadzw. AE – kierownik Katedry Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową

Dr BARBARA KALINOWSKA-NAWROTEK – adiunkt w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową

Dr SŁAWOMIRA KAŃDUŁA – adiunkt w Katedrze Finansów Publicznych

Mgr ILONA KIJEK – asystent w Katedrze Finansów Publicznych

Dr EWA KULIŃSKA-SADŁOCHA – adiunkt w Katedrze Bankowości

Mgr KRZYSZTOF ŁYSKAWA – asystent w Katedrze Ubezpieczeń

Dr EDYTA MAŁECKA – adiunkt w Katedrze Finansów Publicznych

Dr PIOTR MICHOŃ – asystent w Katedrze Pracy i Polityki Społecznej

Dr KILLION MUNYAMA – adiunkt w Katedrze Bankowości

Mgr DAWID PIĄTEK – asystent w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową

Mgr AGNIESZKA POCZTA – doktorant w Katedrze Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej

Dr BARBARA PTASZYŃSKA – doktorantka

Prof. dr hab. KAZIMIERZ ROGOZIŃSKI – kierownik Katedry Usług

Mgr BARTOSZ SŁAWECKI – asystent w Katedrze Edukacji i Rozwoju Kadr

Mgr SEBASTIAN STĘPIEŃ – doktorant w Katedrze Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej

Dr ARLETA STRUŻYNA – adiunkt w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową

Dr KATARZYNA SZARZEC – adiunkt w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową

Dr AGNIESZKA ZIOMEK – adiunkt w Katedrze Polityki Gospodarczej i Planowania Rozwoju

